

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора географічних наук, професора,
завідувача кафедри туризму та готельного господарства
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Ільїна Л. В. на дисертацію **Харчук Ірини Сергіївни**
“Опорні розрізи плейстоценової лесово-грунтової серії заходу
України як пам’ятки природи”,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата географічних
наук
за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне
використання природних ресурсів

Загальні відомості. Дисертаційна робота Харчук І. С. складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 203) та додатків. Обсяг дисертації – 175 с. (містить 148 с. основного тексту), 44 ілюстрації, 13 таблиць.

За формальними ознаками вона відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій.

Актуальність теми дослідження. На даний час в Україні ведуться масштабні роботи по виявленню, класифікації, ранжируванню і документації об’єктів геологічної спадщини, популяризація знань в галузі їх вивчення і збереження. Проте проблема охорони цінних об’єктів неживої природи залишається дуже гострою. Можна говорити про певне методично-практичне відставання України у цій сфері, порівняно з іншими країнами світу. Не налагоджений механізм оформлення перспективних об’єктів, як пам’яток природи, не затверджена класифікація геологічних пам’яток, їхня паспортизація, відсутні загальноприйняті критерії для відбору таких об’єктів та методика їх вивчення.

Дисертаційна робота Харчук І. С. є спробою вирішити низку цих проблем. Автором запропоновано власний підхід до класифікації геологічних пам'яток природи, методику дослідження та оцінки опорних розрізів як пам'яток, розроблено їх паспорти. Робота спрямована на збереження опорних розрізів плейстоценової лесово-грунтової серії заходу України, переведення їх до природно-заповідного фонду.

Отже, опорні розрізи лесово-грунтової серії заходу України є важливим науковим і туристичним ресурсом. З огляду на зазначене вище, дисертаційне дослідження є актуальним.

Формулювання наукової проблеми, нове розв'язання якої отримано в дисертації. У дисертаційній роботі Харчук І. С. обґрунтовано раціональне використання і охорона опорних лесово-грунтових розрізів заходу України.

Окреслена у дисертації центральна наукова проблема визначила необхідність вивчення ознак опорних лесово-грунтових розрізів як цінних природних об'єктів; проведення польових робіт з обстеження опорних лесових розрізів, виявлення в них палеогеографічних і стратиграфічних феноменів як пам'яток природи; діагностику природно-техногенного стану розрізів та виявлення природних і антропогенних чинників, що їм загрожують; оцінювання опорних розрізів лесово-грунтової серії та бальне оцінювання їхнього наукового і туристичного потенціалу; виокремлення проблем охорони опорних розрізів серії заходу України як пам'яток природи та розробка рекомендацій щодо їхнього раціонального наукового та туристичного використання; підготовку паспортів опорних розрізів лесово-грунтової серії та клопотань про створення геологічних пам'яток природи та ін.

Наукова новизна положень дисертаційної роботи, обґрунтованих автором, полягає у:

- новому підході до класифікації геологічних пам'яток природи;
- обґрунтуванні необхідності збереження опорних розрізів як комплексних пам'яток неживої природи на основі аналізу несприятливого впливу природних і антропогенних чинників на досліджувані об'єкти;
- підготовці паспортів опорних розрізів лесово-грунтової серії заходу України та клопотання про надання їм статусу пам'яток природи;
- розробці низки геотуристичних маршрутів по основних опорних розрізах лесово-грунтової серії території дослідження для різних категорій туристів;
- проведенні бальної оцінки наукового та туристичного потенціалу досліджуваних об'єктів;
- розробці рекомендацій з підготовки опорних розрізів для використання в геотуризмі.

Таким чином, рівень новизни дисертаційної роботи Харчук І. С. є достатнім, а застосований в ній конструктивно-географічний аналіз та отримані результати відповідають рівню кандидатських дисертацій.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, розроблених у дисертації Харчук І. С.

Винесені на захист наукові положення достатньо сформульовані, систематизовані та упорядковані; ймовірність одержаних висновків забезпечується проведенням значного обсягу експедиційних досліджень, обґрунтованістю вихідних наукових положень, використанням апробованих результатів досліджень державних служб та установ, сучасних дослідницьких технологій.

Планування досліджень, узагальнення та аналіз їх результатів базуються на положеннях теорії конструктивної географії та інших наук: геології, палеогеографії, геоекології та ін.

Вихідними матеріалами для узагальнень та апробації були результати власних досліджень автора на опорних розрізах плейстоценової лесово-грунтової серії заходу України, фондові та літературні джерела інформації та створена електронна база даних.

Обсяг отриманого та аналізованого матеріалу є достатнім для обґрунтування запропонованих наукових положень і висновків.

Наукове та практичне значення роботи. Результати роботи можуть бути використанні для подальшого теоретичного і практичного дослідження лесів заходу України, вирішення проблем раціонального використання та охорони цінних об'єктів неживої природи, а також для підготовки навчально-методичних матеріалів, при викладанні спецкурсів з конструктивної географії, екології, палеогеографії плейстоцену, геології у вищих навчальних закладах, можуть застосовуватись у краєзнавчій роботі та туристичній галузі.

Розроблені паспорти лесово-грунтової серії та клопотання про створення геологічних пам'яток природи сприятимуть переведенню досліджуваних об'єктів в природо-заповідний фонд України.

Отже, матеріали як теоретичного, так і практичного характеру, що містяться в дисертації, можуть бути впроваджені в практику діяльності природоохоронних організацій.

Можливості використання результатів роботи. Розроблені рекомендації можуть слугувати основою оптимального використання, охорони та збереження опорних розрізів.

Отримана інформація може безпосередньо використовуватись при проектних вишукуваннях, при укладанні територіальних комплексних

схем охорони природи та для обґрунтування та юридичного оформлення природоохоронного статусу окремих об'єктів, необхідна для спеціалістів наукових, планових і господарських установ.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях. Під час виконання роботи здобувачем опубліковано десять наукових праць, п'ять з яких рекомендовано МОН України як фахові, дві у тезах наукових конференцій та три у іноземних виданнях. Всі наукові праці дисертантки є одноосібними. Вони присвячені різним аспектам проблеми і не дублюють одна одну. Основні отримані результати викладено в опублікованих працях у повному обсязі.

Рівень та кількість публікацій, рівень апробації відповідають чинним вимогам до кандидатських дисертацій.

Оцінка змісту, викладу й оформлення дисертації. Дисертація та автореферат у цілому написані грамотно, а логічний та послідовний стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечують доступність сприйняття основних її положень.

Зауваження, дискусійні моменти, побажання:

1. Значно покращило б композицію роботи якби „Історія дослідження лесово-грунтового покриву” (пп. 2.2) була подана у розділі 1 „Теоретико-методологічні спекти дослідження опорних розділів плейстоценової лесово-грунтової серії як пам'яток неживої природи”, а не у розділі 2 „Стратиграфія лесово-грунтової серії заходу України”.

2. Не зовсім зрозумілим є процес та критерії відбору опорних розрізів лесово-грунтової серії перспективних для віднесення до геологічних пам'яток природи.

3. У роботі не з'ясовані відмінності та особливості паспортизації опорних розрізів лесово-грунтової серії від інших геологічних пам'яток природи.

4. Важливим прикладним аспектом дослідження була б розробка хоча б одного проекту будівництва туристичного центру (типу „Лесленд”) на території розміщення опорних розрізів лесово-грунтової серії заходу України. Адже дисертанткою вивчений світовий досвід проектування таких центрів (наприклад, розріз Старі Сланкамен, Сербія).

5. При оцінці антропогенного впливу на стану досліджуваних об'єктів доцільним є аналіз загальноприйнятих кількісних та якісних параметрів і показників для окремих опорних розрізів. Це спростило б сприйняття інформації та підвищило б прикладне значення результатів дослідження (для різних видів природокористування).

6. Оцінюючи вплив господарської діяльності, варто було б класифікувати об'єкти за збереженістю або рівнем антропогенної трансформації та побудувати відповідну картосхему, яка виступала б інтегральним результатом проведеного дослідження.

7. Автором здійснене бальне оцінювання наукового та туристичного потенціалу досліджуваних об'єктів. Однак, поза увагою залишилися важливі, на нашу думку, аспекти дослідження опорних розрізів лесово-грунтової серії як освітній, рекреаційний та естетичний (атрактивний).

8. Значно доповнило б роботу з'ясування ролі досліджених опорних розрізів у системі геологічних пам'яток природи Західного регіону України (мінералогічних, петрографічних, стратиграфічних, гідрогеологічних, палеонтологічних, геохронологічних та ін.).

9. Доцільним було б укладання з урахуванням отриманих результатів дослідження довідкової таблиці „Геологічні пам'ятки природи заходу України”.

Ці та інші помічені недоліки не є істотними. Їх наявність не заперечує високого наукового рівня дисертації.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності, автореферату – змістові дисертації. Дисертаційна робота Харчук Ірини Сергіївни “Опорні розрізи плейстоценової лесово-грунтової серії заходу України як пам'ятки природи”, відповідає паспорту спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. Це забезпечується основними напрямками конструктивної географії і раціонального використання природних ресурсів, зокрема *конструктивно-географічними* та *еколого-географічними* дослідженнями: розробкою основ комплексно-географічного обґрунтування раціонального природокористування екологічно виправданого використання мінеральних ресурсів; визначенням екологічно безпечних змін і засобів збереження навколишнього природного середовища, оцінкою природно-ресурсного потенціалу; інвентаризацією та паспортизацією природних ресурсів; кадаструванням опорних розрізів; оцінкою їх ресурсного потенціалу; розробкою принципів та методів прогнозування змін природного середовища; оптимізацією природних процесів і управління ними в умовах техногенного навантаження; з'ясуванням антропогенного впливу на природне середовище та його наслідків; розробкою геоекологічних основ охорони і раціонального використання стратотипічних розрізів; розробкою пропозицій для заповідання вивчених об'єктів.

Автореферат і публікації повністю відображають зміст дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Харчук Ірини Сергіївни “Опорні розрізи плейстоценової лесово-грунтової серії заходу України як пам’ятки природи” за змістом, актуальністю, поставленими і розв’язаними завданнями, ступенем обґрунтованості наукових положень та висновків, науковою новизною відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій, визначеним “Порядком присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567.

Дисертація Харчук І. С. є самостійною, завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв’язують конкретне наукове завдання, яка має істотне значення для конструктивної географії – обґрунтовано раціональне використання і охорона опорних лесово-грунтових розрізів заходу України.

Зазначене дозволяє констатувати, що Харчук Ірина Сергіївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів.

**Офіційний опонент,
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму
та готельного господарства
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки**

Л. В. ІЛЬІН

